

PAGRINDINĖS TEISĖS IR TEISINĖ VALSTYBĖ

Lietuva - Virtualaus vizito ataskaita

2021 m. gruodžio 15 ir 17 d.

Europos ekonomikos ir
socialinių reikalų komitetas

Fundamental Rights and the Rule of Law

2021 m. gruodžio 15–17 d. vykusio virtualaus vizito Lietuvoje ataskaita

Virtualiame vizite Lietuvoje dalyvavo šeši nariai. Delegacija susitiko su keliais pilietinės visuomenės atstovais, visų pirma pilietinės visuomenės organizacijomis (PVO), socialiniais partneriais, žiniasklaidos darbuotojais ir teisininkais bei Lietuvos valdžios institucijomis. Šios ataskaitos tikslas – tiksliai atspindėti ir perteikti pilietinės visuomenės nuomonę.

1. Pagrindinės teisės, susijusios su socialiniais partneriais

Socialiniai partneriai sutiko, kad **socialinio dialogo** teisinis pagrindas ir praktika skiriasi. Buvo teigiama, kad nors teisinis pagrindas yra palankus, valdžios institucijų noras konsultuotis ir derėtis su socialiniais partneriais nėra pakankamas. Daugelis diskusijoje dalyvavusių organizacijų priklauso Trišalei tarybai, todėl galėjo dalyvauti politikos formavimo procese. Tačiau, jų nuomone, tai, kiek socialinius partnerius iš tikrųjų išklauso valdžios institucijos, nėra patenkinama.

Pastebėta, kad ir socialiniai partneriai, ir PVO dažnai būdavo informuojami, o ne su jais konsultuojamasi (kartais *ex post*), ir jie neturėdavo pakankamai laiko parengti nuomonę, į kurią būtų atsižvelgta rengiant politikos priemones. Tačiau Lietuvos valdžios institucijos teigė negavusios jokių nusiskundimų dėl socialinio dialogo, o dėl COVID-19 pandemijos perėjus prie skaitmeninių technologijų, susitikimų skaičius netgi išaugo ir jie suintensyvėjo visais lygmenimis. Pastarąją aplinkybę nurodė ir socialinių partnerių atstovas. Be to, valdžios institucijų atstovai pažymėjo, kad visi įstatymų projektai yra viešai prieinami internete, parlamento interneto svetainėje, ir juos galima komentuoti.

Pasak dalyvių, **teisė streikuoti** įtvirtinta Lietuvos įstatymuose, tačiau praktikoje dėl teisinės sistemos streikus organizuoti labai sunku; taip pat buvo teigiama, kad profesinių sąjungų galimybės pasinaudoti šia teise yra ribotos. Be to, profesinių sąjungų atstovavimas yra labai menkas, ir tik labai maža dalis privačiojo sektoriaus darbuotojų yra susivieniję į profesines sąjungas, o viešojo sektoriaus darbuotojams pagal Darbo kodeksą taikomos griežtesnės streikų taisyklės.

Galiausiai, dalyvių nuomone, konsultacijos dėl **Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės** nebuvo konstruktyvios. Susitikimuose buvo per daug dalyvių, jiems skirta per mažai laiko, pateikta informacija dažnai buvo netiksli ir nebuvo galimybės iš tikrųjų diskutuoti. Be to, nebuvo užtikrintas konsultacijų tęstinumas, o socialiniai partneriai neturėjo galimybės dalyvauti politikos priemonės įgyvendinimo stebėsenoje.

2. Susirinkimų ir asociacijų laisvė

Dalyviai išreiškė nuomonę, kad COVID-19 tapo iššūkiu organizuotos pilietinės visuomenės veiklai, nes susitikimai nuotoliniu būdu tapo vienintele galimybe. Tačiau buvo pažymėta, kad tokie nuotoliniai susitikimai suteikė galimybę ministerijų organizuojamose darbo grupėse dalyvauti platesniam pilietinės visuomenės atstovų ratui. Kartu diskusijos dalyviai sutiko, kad susitikimai dažnai buvo rengiami siekiant perduoti informaciją PVO atstovams, o ne diskutuoti ir gauti jų atsiliepimus. Vyriausybės pareigūnai tvirtai laikėsi nuomonės, kad pandemijos metu įvyko daug konstruktyvių susitikimų su PVO.

Kalbėdami apie finansavimą, PVO atstovai teigė, kad didžiausios kliūtys, trukdančios siekti tikslų, yra **finansinio ir žmogiškojo kapitalo stoka**. Nors COVID-19 pandemija turėjo teigiamos įtakos nevyriausybinių organizacijų valstybiniam finansavimui, apskritai trūko sisteminio požiūrio ir duomenų, kad joms būtų lengviau kauptis dėl finansavimo galimybių. Dalyviai pasidžiaugė tuo, kad prie Socialinių reikalų ministerijos buvo įsteigtas NVO fondas, kuris savo veiklą pradėjo 2021 m. 2021 m. buvo priimtas naujas įstatymas, kuriuo numatytas valstybės finansavimas NVO, tačiau jis neįsigaliojo, nes Konstitucinis Teismas nusprendė, kad reikia tam tikrų pataisų. PVO atstovai nerimavo dėl vėluojančio finansavimo ir dėl to stabdomos jų veiklos dėl neveiksmingo politikos formavimo. Kitas neigiamas aspektas, į kurį atkreipė dėmesį dalyviai, yra tas, kad ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšų dalis, skirta viešajam sektoriui, yra neproporcinga, palyginti su privačiojo sektoriaus subjektams, teikiantiems viešąsias paslaugas, skiriama dalimi – didžioji dalis lėšų buvo skirta daugiausia viešajam sektoriui.

Be to, teigta, kad dėl 2021 m. rudenį pasikeitusios valdžios nutrūko PVO ir valstybės bendradarbiavimas, tačiau tai buvo laikina ir netrukus jis vėl vyko įprasta tvarka. Neigiamas pokytis, į kurį atkreipė dėmesį PVO atstovai, buvo tai, kad ministerijų darbo grupėms buvo pateikta daug teisės aktų pasiūlymų ir pataisų. Dažnai buvo sunku sekti lygiagrečiai vykstančius procesus, o tai mažino PVO indėlio, kurį jos galėjo suteikti politikos formuotojams, kokybę.

Dalyviai taip pat atkreipė dėmesį į kai kuriuos **pastaruoju metu** taikomus **susirinkimų laisvės apribojimus**. Pavyzdžiui, įvairios savivaldybės atmetė LGBTIQ+ bendruomenės ir tos pačios lyties asmenų santuokų priešininkų prašymus surengti viešus susirinkimus 2021 m. rugsėjo mėn. Vis dėlto po apeliacinio skundo teisme LGBTIQ+ bendruomenei leidimas buvo suteiktas. Buvo pastebėta, kad paskelbus ekstremaliają padėtį pasienyje su Baltarusija, žurnalistams ir NVO buvo laikinai apribota galimybė patekti į šią zoną. Panaikinus apribojimus, NVO sėkmingai bendradarbiavo su Vidaus reikalų ministerija ir galėjo teikti humanitarinę pagalbą migrantams.

Vienas dalyvis pasakojo, kad Lietuvoje veikia apie 200 **Baltarusijos PVO**, kurios Baltarusijoje negalėtų egzistuoti. Užsieniečių vykdomas PVO steigimas Lietuvoje buvo vertinamas kaip sudėtingas procesas, kurį apsunkina ir Lietuvos bankų nenoras teikti paslaugas Baltarusijos piliečiams. Be to, pranešėjas pažymėjo, kad Lietuvos NVO taikomi griežti skaidrumo reikalavimai gali pakenkti Lietuvoje įsikūrusioms Baltarusijos organizacijoms, kurioms dažnai reikia apsaugos ir anonimiškumo, kad būtų užtikrintas jų narių saugumas.

3. Žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė

Kalbant apie **žodžio laisvę** Lietuvoje, dalyviai sutiko, kad žiniasklaida yra saugi ir nepriklausoma. Be to, vyrauja nuomonių įvairovė ir pliuralizmas ir rimtų problemų šioje srityje nėra. Visų pirma radijo ir televizijos srityje Lietuvoje yra labai didelė žiniasklaidos priemonių įvairovė (nepaisant didelės žiniasklaidos nuosavybės koncentracijos). Tačiau buvo teigiama, kad, palyginti su daugeliu kitų ES šalių, spauda Lietuvoje prarado savo tvirtą poziciją – liko tik vienas dienraštis, o pagrindinis priegios prie žiniasklaidos šaltinis šiuo metu yra internetas. Internetinių naujienų portalų rinka yra labai konkurencinga ir dauguma žurnalistinių naujovių diegiamos būtent ten. Televizija laikoma įtakingiausia

ir turtingiausia šalies žiniasklaidos priemone, o internetas, dalyvių nuomone, yra lengviausiai prieinamas kanalas savo nuomonei reikšti.

Dėl **neapykantos kalbos** ir neapykantos kurstymo dalyviai sutiko, kad socialiniuose tinkluose, ypač komentarų skiltyse, yra daug jų apraiškų, daugiausia nukreiptų į lytį, etninę priklausomybę ir socialinę padėtį. Tačiau Lietuvoje žurnalistai nėra sistemingas neapykantos kalbos taikiny. Be to, buvo pažymėta, kad Lietuvos radijo ir televizijos komisija turi teisę sustabdyti kitų šalių programų retransliavimą šalies teritorijoje, jei jose nustatoma neapykantos kalba ar kiti pažeidimai. Tačiau šie sprendimai taikomi tik retransliuojamoms televizijos programoms ir netaikomi interneto atžvilgiu.

Žiniasklaidos laisvė įvertinta kaip sritis, kuri nekelia ypatingo susirūpinimo, nors buvo pažymėta, kad žurnalistai susiduria su tam tikrais bandymais nesuteikti jiems tam tikros informacijos. Šiuo atžvilgiu keli dalyviai paminėjo **Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR) įgyvendinimo** Lietuvoje, kuris buvo ilgas ir sudėtingas procesas, aspektus. Dalyviai atkreipė dėmesį į tai, kad valdžios institucijos kartais naudojosi BDAR įgyvendinimu kaip pretekstu neteikti informacijos žurnalistams, pavyzdžiui, žurnalistinių tyrimų metu.

BDAR įgyvendinimas taip pat buvo paminėtas kaip sritis, kurioje žurnalistams teko labiausiai „kovoti“ dėl menkos teisinės praktikos šalyje, taip pat dėl kai kurių Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos etikos inspektoriaus, atskaitingo Lietuvos parlamentui, priimtų sprendimų, kuriuos vėliau panaikino teismai. Tiriamosios žurnalistikos žurnalistai užginčijo šiuos sprendimus, nes jie dirbo svarbiais viešojo intereso klausimais, o jei BDAR būtų panaudotas prieš juos kaip strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo (SLAPP) priemonė jiems nutildyti, tai labai smarkiai pažeistų žodžio laisvę šalyje.

Be to, pažymėta, kad žurnalistai laikosi **etikos normų**, o redakcijos daug nuveikė, kad užtikrintų žurnalistų saugumą ir būtų išvengta baudžiamojo persekiojimo. Taip pat pažymėta, kad pastebimas kokybiškos žurnalistikos atgimimas – šiuo metu žiniasklaidoje veikia keturios tyrimų grupės. Tačiau neatrodo, kad šalyje egzistuoja savireguliacijos mechanizmas. Be to, buvo paminėtas didelis žurnalistų mokymo ir konsultavimo, visų pirma socialinių medių klausimais, poreikis, kurį, kaip teigiama, Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba patenkina raštu ir žodžiu, taip pat per mokymo seminarus.

Kalbant apie **žiniasklaidos finansavimą**, komercinė žiniasklaida valstybės paramą nacionaliniam visuomeniniam transliuotojui laikė problema, nes manoma, kad tokia parama yra didesnė nei visų komercinių televizijos paslaugų teikėjų gaunama bendra suma. Žiniasklaidos atstovai turėjo ribotas galimybes stebėti, kaip naudojamas visuomeninio transliuotojo finansavimas ir kaip jis atitinka savo paskirtį. Kalbant apie privačią žiniasklaidą, buvo teigiama, kad ji gali gauti finansavimą iš Žiniasklaidos rėmimo fondo ir įvairių projektų. Tačiau finansavimas nelaikomas pakankamu.

Dar vienas paminėtas aspektas, susijęs su visuomeninio transliuotojo finansavimu, buvo tas, kad didelis finansavimas, kurį jis gauna iš valstybės biudžeto (iš surinkto gyventojų pajamų mokesčio ir akcizų), yra gaunamas automatiškai, nereikalaujant, kad transliuotojas pagrįstų savo poreikius; todėl kai kurie manė, kad tai iškreipia visą rinką. Be to, dėl šio kapitalo visuomeninis transliuotojas galėjo pritraukti geriausius ir labiausiai patyrusius žurnalistus, o tai taip pat turėjo įtakos privačių žiniasklaidos priemonių žurnalistų atlyginimams.

Galiausiai, kalbant apie COVID-19 pandemiją, buvo pasakyta, kad ji neigiamai paveikė žurnalistikos kokybę, nes sumažėjo žiniasklaidos pajamos iš reklamos.

4. Teisė į nediskriminavimą

PVO atstovai nediskriminavimo srityje Lietuvoje išvelgė ir neigiamų, ir teigiamų aspektų. Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių programa buvo nutraukta 2021 m., ketinant ją pakeisti horizontaliu lyčių lygybės įgyvendinimu visose strateginio planavimo iniciatyvose. Vienas dalyvis išreiškė susirūpinimą, kad bendras **lyčių lygybės klausimų** nesupratimas užkirs kelią pažangai šioje srityje. Kiti dalyviai

pritarė, kad nediskriminacinio strateginio planavimo įgyvendinimą bus sunku stebėti, visų pirma tose srityse, kuriose sisteminė diskriminacija turi galias tradicijas. Be to, buvo pažymėta, kad, kadangi nėra atskiros lygybės ministerijos, visi su tuo susiję klausimai atitenka Darbo ir socialinių reikalų ministerijai. Tačiau pastaroji neturi galimybių išsamiai nagrinėti diskriminacijos atvejų.

Teigta, kad nuo 2010 m. ratifikuota [Neįgaliųjų teisių konvencija \(CRPD\)](#) pagal Konstituciją buvo tiesiogiai pritaikyta Lietuvos teisėje, taip apsaugant neįgaliųjų teises. Tačiau diskusijos dalyvis išreiškė nuomonę, kad Lietuvos parlamentas tik 2019 m. pradėjo imtis veiksmų, pavyzdžiui, panaikindamas terminą „nedarbingas“, kai kalbama apie negalią turintį asmenį, ir priimdamas teisės aktus, kuriais gerinamos neįgalių vaikų teisės.

Buvo pabrėžta, kad galiojančiame Lietuvos Respublikos **lygių galimybių įstatyme** pateiktas išsamus keturiolikos pagrindų, kuriais draudžiama diskriminacija, sąrašas. 2019 m. parlamentui buvo pateikta pataisa, kuria siekiama išplėsti sąrašą, įtraukiant į jį lytinę tapatybę, šeiminių padėčių ir sveikatos būklę, kaip kitus galimus diskriminacijos pagrindus. Pataisoje taip pat nustatyta, kad visos valstybės institucijos, darbdaviai ir paslaugų teikėjai turi užtikrinti tinkamas sąlygas neįgaliesiems. Tačiau teigta, kad pažangos priimant pataisą nebuvo pasiekta.

Kalbant apie **Stambulo konvenciją** dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo, PVO atstovai teigė, kad nors dabartinė vyriausybė, atrodo, yra linkusi ją ratifikuoti, ši iniciatyva sulaukė didelio visuomenės pasipriešinimo. Šis visuomenės pasipiktinimas buvo didžiausias iššūkis ratifikavimo pažangai ir nebuvo pakankamai politinės valios jam atremti.

Be to, **galimybė saugiai atlikti abortą** buvo ribota ir nebuvo užtikrinta įstatymais; pažymėta, kad dabartinis Respublikos Prezidentas pasisakė už abortų draudimą, o Bažnyčios įtaka šiuo klausimu taip pat yra labai didelė. Abortai ir smurtas dėl lyties Lietuvos visuomenėje yra labai smerktinos temos, o tai daro papildomą spaudimą moterims. Dalyviai atkreipė dėmesį, kad smurto artimoje aplinkoje atveju ypač pažeidžiamos yra kelis aspektus apimančios grupės, pavyzdžiui, neįgalios moterys. Neseniai parlamentas pateikė pasiūlymą atnaujinti Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, kuriame būtų panaikintas aiškus smurto prieš moteris paminėjimas smurto artimoje aplinkoje kontekste. Tačiau Darbo ir socialinių reikalų ministerijos atstovas teigė, kad šiuo įstatymo projektu bus įgyvendintos pagrindinės Stambulo konvencijos idėjos.

Pasak vieno dalyvio, Nediskriminavimo skatinimo 2017–2019 m. ir 2021–2023 m. veiksmų planai nebuvo pakankami, nes juose nebuvo nė vienos priemonės, kuri būtų konkrečiai susijusi su **LGBTIQ+ bendruomene**. Šiuo metu galiojančiame Lygių galimybių įstatyme diskriminacija dėl lyties raiškos ar lytinės tapatybės konkrečiai neaptariama, todėl translyčiai asmenys atsidūrė nepalankioje teisinėje padėtyje. Nedidelė pažanga buvo padaryta 2019 m., kai translyčiams asmenims nebebuvo draudžiama siekti tam tikrų medicinos ir teisininko profesijų. Be to, 2021 m. Teisingumo ministerija įsteigė darbo grupę, kurios tikslas – sukurti teisinę sistemą, siekiant užtikrinti translyčių asmenų pripažinimą ir apsaugą.

Buvo teigiama, kad šalyje **nėra įteisintos lyties požiūriu neutralios partnerystės**, nes Lietuvos Konstitucijoje santuoka apibrėžiama kaip vyro ir moters santuoka, o 2021 m. rudenį parlamente buvo atmestas pasiūlymas dėl vienos lyties asmenų partnerystės. Bendrai dalyvis padėję Lietuvoje dėl LGBTIQ+ bendruomenės teisių vertino kaip sunkią. Lietuvos vyriausybės atstovai teigė, kad neplanuojama sukurti programos, kuri būtų specialiai skirta LGBTIQ+ bendruomenės apsaugai, tačiau šis ketinimas turėtų būti horizontaliai įtrauktas į visas strateginio planavimo iniciatyvas.

Valstybės finansuojamos organizacijos, teikiančios teises konsultacijas **diskriminacijos aukoms**, atstovai teigė, kad dauguma 2021 m. gautų skundų buvo susiję su diskriminacija dėl lyties, negalios ir amžiaus. Praėjusiais metais tarnyba išnagrinėjo apie 400 užklausų, tačiau dėl daugelio iš jų nebuvo pradėti teisiniai procesai. Pasak kito dalyvio, nedidelės pasekmės, kurias patirtų atsakovas, jei būtų pripažintas kaltu, dažnai neskatina nukentėjusiųjų kreiptis dėl teisinės gynybos. Neapykantos kalbos ir

neapykantos nusikaltimų nepripažinimas visuomenėje ir valdžios institucijose buvo paminėtas kaip dar vienas elementas, dėl kurio gauta palyginti nedaug skundų.

PVO atstovai išreiškė nuomonę, kad valstybės institucijos buvo nepasirengusios suvaldyti Baltarusijos ir Lietuvos pasienyje įstrigusią **migrantų**, kurių dauguma buvo vaikai ir moterys, srautų. Šių žmonių teisių ne visada buvo paisoma, NVO ir savanoriai dažnai teikė pagalbą, kurios trūko iš valstybės institucijų, pradedant aprūpinimu šiltais apklotais žiemą ir baigiant teisinėmis konsultacijomis. Be to, pasienio regionuose paskelbus ekstremaliąją padėtį, NVO buvo apribota galimybė patekti į šią zoną. Vyriausybės atstovas pažymėjo, kad leidimą įvažiuoti į ribojamo patekimo zoną galima gauti iš Valstybės sienos apsaugos tarnybos. Taip pat pranešta, kad vyriausybės institucijų ir NVO atstovai kas savaitę rengia susitikimus, kad pasidalytų aktualia informacija ir spręstų įvairius klausimus.

Visi susitikimo dalyviai sutiko, kad **Katalikų bažnyčia** daro didelę įtaką politikos formuotojams, nes jie neformaliai susitinka su aukštais Bažnyčios atstovais aptarti visų svarbių klausimų. Be to, Katalikų bažnyčia radikalai pasisakė prieš Stambulo konvenciją, galimybę saugiai atlikti abortą ir tos pačios lyties asmenų partnerystės įstatymą, nes pažangių katalikų balsų buvo mažuma. Tuo pat metu Katalikų bažnyčia ne tik gavo tiesioginį finansavimą, neprivalėdama deklaruoti pajamų, bet ir naudojosi daugeliu Lietuvos įstatymuose numatytų lengvatų, kurios, priėmus minėtą Lygių galimybių įstatymo pakeitimą, būtų sumažintos.

Dalyviai aptarė, kad nors kartais jie yra kviečiami į ministerijų organizuojamas darbo grupes, jų vieta jose nėra garantuota. Taip pat buvo neaišku, kaip ministerijos sudaro kviečiamų asmenų sąrašą. Dažnai dalyvaujančios PVO turėjo galimybę tik pareikšti savo nuomonę dėl galutinio teisės akto projekto, o ne dalyvauti jį rengiant. Kita vertus, vienas atstovas manė, kad valdžios institucijos didelę dalį darbo, įskaitant paramos mechanizmų kūrimą ir įgyvendinimą, paveda PVO.

Galiausiai pažymėta, kad 2020 m. rudenį sudarytoje vyriausybėje buvo daugiau moterų atstovių nei bet kada anksčiau (pusė ministrų buvo moterys). Nepaisant padidėjusio atstovavimo, pastaraisiais metais vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas nesumažėjo.

5. Teisinė valstybė

Diskusijoje dalyvavę praktikuojantys teisininkai labiausiai nerimavo dėl teisėsaugos institucijų, pavyzdžiui, kovos su korupcija agentūros, vykdomo **neatskaitingo slapto privačių asmenų sekimo plitimo**. Pastebėta struktūrinė problema: teisėjai beveik 100 % atvejų išduodavo leidimus sekti asmenis, nes jų pačių karjeros perspektyvos tiesiogiai priklausė nuo kovos su korupcija agentūros sprendimų priėmėjams teikiamų informacinių pranešimų apie juos pačius, o teisėjai neturėjo jokios galimybės susipažinti su šia informacija. Tai galima laikyti netiesioginiu spaudimu, nes vargu ar kuris nors teisėjas svarstytų sprendimą, kuris prieštarautų kovos su korupcija agentūros interesams.

Kai 2019 m. Lietuvos advokatūra, paskatinta įsitikinimo, kad advokatūros pirmininkas ir pirmininko pavaduotojas yra sekami su teisėsaugos institucijų leidimu, dėl to ėmėsi teisinių veiksmų, byla pasiekė Europos Žmogaus Teisių Teismą (EŽTT). Dėl šio incidento vykdomoji valdžia darė didelį spaudimą advokatūrai, o tai turėjo įtakos advokatūros nepriklausomumui. 2020 m. Europos Komisijai taip pat buvo paduotas skundas dėl ES teisės pažeidimo piktnaudžiaujant Duomenų apsaugos direktyva, tačiau Lietuvos advokatūra dar negavo atsakymo.

Pažymėta, kad Lietuvos Teisėjų taryba neturi tiesioginių ryšių su Teisingumo ministerija ir nedalyvauja sudarant **teismų sistemai skirtą biudžetą**, taip pat nėra atstovaujama Vyriausybėje. Tačiau, pasak vieno iš dalyvių, nebuvo aiškių kriterijų, kaip šis biudžetas nustatomas. Dalyviai pabrėžė neadekvačiai mažus teisėjų atlyginimus, kurie dar nepasiekė prieš 2008 m. krizę buvusio lygio. Buvo teigiama, kad iš visų aukštas pareigas užimančių valstybės pareigūnų krizė labiausiai paveiks teisėjus, nes jų atlyginimai didės mažiau nei kitų aukštas pareigas užimančių valstybės pareigūnų. Manyta, kad tai

neatitinka teismų nepriklausomumo principo, todėl teismai praranda kvalifikuotus teisininkus, kurie pereina dirbti į privatų sektorių.

Dalyviai taip pat išreiškė susirūpinimą dėl **teisėjų atrankos** procedūros. Nors Specialioji kandidatų į teisėjus atrankos komisija Respublikos Prezidentui pateikia kandidatų sąrašą, Prezidentas turi absoliučią teisę pasirinkti bet kurį kandidatą iš sąrašo, neprivalėdamas pateikti jokių esminių argumentų. Praktikuojantys teisininkai taip pat atkreipė dėmesį į neaiškias taisykles dėl laikino teisėjų perkėlimo be jų sutikimo iš vieno teismo į kitą. Teisėjų taryba turi teisę laikinai perkelti teisėją į kitą teismą, kad būtų užtikrintas tinkamas teismo darbas, tačiau nėra aiškių teisinių kriterijų, pagal kuriuos būtų galima pasirinkti perkeliama teisėją. Šiame kontekste buvo pabrėžta, kad Lietuvos teismuose trūksta apie 20 % teisėjų, todėl teisėjams dažnai tenka per didelis darbo krūvis, o tai lemia arba ilgesnį bylos sprendimo priėmimo laiką, arba prastesnę sprendimų priėmimo kokybę.

Be to, buvo išreikštas susirūpinimas dėl to, kad dėl politinių jėgų konfliktų kai kurie pagrindiniai teismai yra ne visos sudėties. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas neturi pirmininko nuo 2019 metų, o Konstituciniame Teisme taip pat buvo neužimtų vietų. Dėl to pailgėja teisminis procesas, pablogėja sprendimų kokybė ir nukenčia teismų reputacija.

Kalbant apie korupciją, paminėta, kad buvo atlikti kai kurie pakeitimai, siekiant sukurti nepalankias sąlygas **korupcijai** teisinėje srityje. Pavyzdžiui, bylų paskyrimo teisėjams procesas buvo kompiuterizuotas, o sistema sujungta su deklaruotų interesų konfliktų duomenų baze. Tačiau kai kurie dalyviai išreiškė nuomonę, kad kovos su korupcija tarnyba nėra veiksmingiausias kanalas šiai problemai spręsti, nes jos pačios veiksmai nėra skaidrūs. Veikiau reikėtų remtis griežtesne teisine sistema ir didesniu teisėjų ekonominiu nepriklausomumu.

Kalbant apie atsaką į **COVID-19 pandemiją**, sutikta su teiginiu, kad jis turėjo įtakos žmogaus teisėms, pavyzdžiui, buvo apribota judėjimo laisvė, tačiau tik dabar teismai gavo vyriausybės prašymus įvertinti, ar šie apribojimai atitiko Konstituciją. Tačiau buvo pažymėta, kad panašios problemos buvo ir prieš pandemiją, nes parlamentas dažnai priimdavo teisės aktus „skubos tvarka“, todėl teismai ar pilietinė visuomenė neturėjo laiko dalyvauti formuojant politiką. Tačiau buvo pabrėžta, kad pandemija pablogino Lietuvos teisės aktų leidybos procesą ir jėgų pusiausvyrą iš įstatymų leidžiamosios valdžios perkėlė į vykdomąją valdžią.

PABAIGA

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

Rue Belliard/Belliardstraat 99
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Leidinio atsakingoji redakcija: Vizitų ir leidinių tarnyba
EESC-2022-30-LT

www.eesc.europa.eu

© Europos Sąjunga, 2022
Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.

Dėl leidimo naudoti arba kopijuoti fotografijas / iliustracijas
tiesiogiai kreiptis į autorių teisių turėtoją (-us).

Europos Sąjungos
leidinių biuras

Print
QE-07-22-316-LT-C
ISBN 978-92-830-5625-6
doi:10.2864/685015

Online
QE-07-22-316-LT-N
ISBN 978-92-830-5627-0
doi:10.2864/52858

LT